

Jaarverslag 2015

Veldlessen Leeuwense Waard

ARK
NATUUR
ONTWIKKELING

Caroline van der Mark december 2015

Riviernatuur en kinderen in de Leeuwense Waard

De Leeuwense Waard is een van de eerste uiterwaarden langs de Waal waar een meestromende nevengeul werd gerealiseerd. Hier werd ooit zand gewonnen, nu wordt er slib geborgen. De natuur ontwikkelt zich op termijn in een waaier van geulen, onder begrazing van kuddes verwilderde paarden en runderen: Koniks en Rode Geuzen. Sinds 1996 worden hier veldlessen georganiseerd om kinderen, ouders en leerkrachten te betrekken bij de slibberging en de natuurontwikkeling dichtbij hun leefomgeving.

Het veldlessenproject, voor kinderen uit groep 7 en 8 van de basisscholen uit het Land van Maas en Waal, wordt sinds 1999 gefinancierd door de eigenaar van de Leeuwense Waard K3Delta. Vrijwel alle basisscholen uit het Land van Maas en Waal doen mee. Ook komen er een paar scholen uit de Betuwe, die vanaf de overkant van de rivier uitzicht hebben op de Leeuwense Waard.

Kinderen maken kennis met de natuur van de uiterwaarden en de rivier en beleven een wildernis avontuur dichtbij huis. Ze worden daarbij geïnformeerd over natuurontwikkeling, waterberging en rivierveiligheid en het werk van K3Delta. De veldlessen worden georganiseerd en begeleid door ARK Natuurontwikkeling.

Veldles, dat gaat over natuur, maar veel kerndoelen voor de basisschool komen aan bod!

Het gebeurt buiten, in het veld, frisse lucht en lekker bewegen

Goed kijken, speuren en opletten

Anders waarnemen, ervaren zonder te kunnen zien

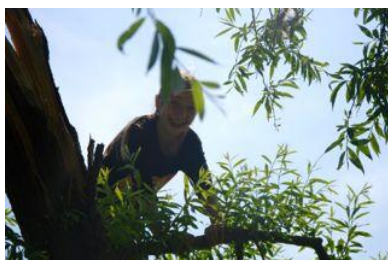
In een camouflage cape zelf een beetje verdwijnen

Samenwerking, elkaar helpen

Jezelf tegenkomen als je in je eentje bent

Lekker experimenteren, ruiken, proeven

Verzamelen en onderzoeken

Neem mee, doe er iets mee!

Deelname 2015

Afgelopen jaar zijn in de Leeuwense Waard voor het twintigste jaar veldlessen georganiseerd. Van de 21 scholen die werden uitgenodigd, zijn 40 klassen mee naar buiten geweest. Er kwamen dit jaar 967 kinderen, begeleid door 253 volwassenen.

Sinds de start van de veldlessen hebben inmiddels rond de negentienduizend kinderen rondgestruind in de Leeuwense Waard.

Basisscholen	groepen (6)7 & 8	kinderen	begeleiders	docenten
21	40	967	211	42

Met de veldlessen worden niet alleen de deelnemende kinderen bereikt, maar ook de volwassenen die meegaan als begeleider. Er zijn dit jaar 253 volwassenen bij de veldlessen aanwezig geweest. Het gaat om (groot)ouders, leerkrachten en stagiaires, die een bijdrage leveren aan de begeleiding van de kinderen, zowel bij het transport tussen de school en de rivier, als tijdens de veldlessen buiten. Een onmisbare bijdrage, want hun steun bij het uitvoeren van de opdrachten en een wakend oog wat betreft de veiligheid zijn heel waardevol.

Er zijn nu twee scholen minder in het Land van Maas en Waal. De Kleurencirkel fuseerde met de Appelhof in Druten en de Kleine Kern fuseerde met de Octopus in Horssen.

Vorbereiding van het bezoek

De leerkrachten verzorgen zelf de voorbereidende les in de klas. Alle deelnemende scholen hebben een PowerPoint presentatie op CD ontvangen. Die biedt informatie over het gebied en over wat te doen bij een ontmoeting met de kuddes runderen en Konikpaarden.

Er is ook een DVD beschikbaar over de kuddes en hun gedrag.

Steeds meer mensen ontdekken Dwaalfilm op internet om virtueel te dwalen langs de rivier en zo de Gelderse Poort en de uiterwaarden verder stroomafwaarts van de Waal te verkennen.

Zie www.dwaalfilm.eu

Veel scholen gebruiken Dwaalfilm als voorbereiding op een bezoek aan de rivier of juist achteraf voor verdieping, en dan niet alleen op de PC, maar ook op de digiboards in de klas.

Er kan een keuze worden gemaakt uit een breed scala van filmpjes over riviergeveiligheid, natuur, scheepvaart, historie, bewoning, delfstofwinning, etc.

Voor de veldlessen zijn natuurbelevings-opdrachten beschreven en getekend.

Achtergrondinformatie over de slibberging en de natuurontwikkeling in de Leeuwense Waard staat op internet en in de begeleidende brief naar de scholen.

Behalve de materialen in de veldleskar (verrekijkers, loepjes, potjes, insectenvangers, schepnetjes, emmers enz.) zijn er tasjes met zoekkaarten over diverse natuuronderwerpen voor de begeleidende ouders.

Hoe gaat het in z'n werk?

Meestal wordt er vanuit een vast punt geopereerd, waar de veldleskar met materialen staat als verzamel- en vertrekpunt. In de Leeuwense Waard zijn twee veldleslocaties, de ene plek is langs de nevengeul bij het wilgenbos en de andere plek is op het Waalstrand bij de rivier. De wandeling vanaf de Parkeerplaats onderaan de dijk naar de veldlesplek is al meteen het begin van het veldles avontuur.

De opdrachten zijn belevingsgericht, de zintuigen worden aangesproken en de onderzoeker in het kind wordt gewekt. Het gaat om beter kijken, vragen stellen, ook luisteren, ruiken en voelen. Kennisoverdracht is niet het hoofddoel van het buiten zijn. Het gaat om de ervaring en het nieuwsgierig maken en dat is buiten in de natuur nooit moeilijk!

Het blijkt steeds weer, dat de natuurervaringen in de uiterwaarden grensverleggend werken en de fantasie prikkelen. Grensverleggend, want veel kinderen blijken dit soort buitenavonturen voor het eerst mee te maken.

Wie zijn er bij betrokken?

De materialenkar wordt bewaard in de schuur van de familie van Os, vlakbij de ingang van de Leeuwense Waard aan de andere kant van de Waalbandijk. Een oude boerderij waar de sfeer van het Land van Maas en Waal nog levend is. Johan en Nelly staan altijd klaar voor hulp en een gezellig praatje.

Het Dijkmagazijn in Beuningen regelt de aanmelding van scholen uit de gemeente Druten. Er is regelmatig contact per telefoon of per e-mail. Ook is er contact met het Bezoekerscentrum De Grote Rivieren, lokale IVNers en het NME centrum Midden Betuwe. Het is prettig en nuttig om op de hoogte te zijn van elkaars activiteiten.

Verder is het is fantastisch om altijd te kunnen rekenen op Jan Slaghuis van K3Delta.

Wat was dit jaar bijzonder?

Scholen en leerkrachten hebben het druk, er staat veel op het programma. Daardoor kan zelfs de keuze uit leuke extra's teveel zijn. Dat speelde dit jaar in het najaar opeens, veldles versus Kinderboekenweek. Het thema van de Kinderboekenweek was "Rare Natuur" waardoor het Kinderboekenweek programma leek te concurreren met veldles! Doordat leerkrachten hierover begonnen, zijn er drie klassen geweest die hun onderzoeksvragen voor Rare Natuur hebben ingebracht in de veldles in de Leeuwense Waard. Een heel leuke "kruisbestuiving" natuurlijk. Wie weet wat dat oplevert als het thema van de Kinderboekenweek volgend jaar opera, ruimtevaart of nog iets anders is....maar dit jaar was het uiteraard een succes!

De vragen die gesteld werden waren zeer divers, bijvoorbeeld over het oude dok aan de overkant en waarom het strand wit is, maar ook over barnsteen, geisers en versteend hout.

Over de manier waarop je kennis verkrijgt: want hoe kun je dieren onderzoeken die je nog niet kent? Ook filosofisch, want wat is eigenlijk “raar”, wanneer is iets eigenlijk raar en is de natuur niet gewoon gewoon?

Informatiebord

In het voorjaar ging het opeens over het nieuwe bord van K3Delta, dat bij de ingang van het gebied staat. Daar wordt gezegd: “We laten het gebied mooier achter dan we het aantreffen”. Dat is mooi geformuleerd voor een gebied waarin natuurontwikkeling samengaat met slibberging om een milieuprobleem op te lossen. Er was een kind dat ernaar vroeg, wat ze dan eigenlijk mooier gingen maken. Dit was de aanleiding om meerdere kinderen hierover iets te laten zeggen:

“Mooi is als je niet weet wat je gaat zien”

“Fijn als er geen auto’s zijn”

“Mensen kunnen natuur mooier maken als ze dieren helpen”

“Meer bloemen maakt het ergens mooier”

“Kleine huisjes aan het water zou ik mooi vinden “

“Ja, als je lekker aan de waterkant mag vissen”

“Die buizen waar je doorheen kunt, die zijn pas echt gaaf”

Verder was er een jongen wiens schoolbeleving mooier is geworden. Niet naar aanleiding van het tekstbord, maar spontaan tijdens de veldles, riep hij uit: “dit is de beste schooldag van m’n leven!”

Overigens vinden kinderen niet alles mooi of leuk, ze noemden ook onmiddellijk minpunten van de natuur in de Leeuwense Waard: brandnetels, wespen, vieze poep en dat het veel te ver lopen is allemaal!

‘Waaier van Geulen’

Welk verhaal hoort hier eigenlijk bij, de volwassenen vragen daar regelmatig naar. Bij Beneden-Leeuwen ligt een voormalige kleiontgronding en zandwinput, de Kaliwaal. K3Delta realiseert al gedurende een aantal jaren een bijzonder herinrichtingsplan in dit gebied met een oppervlakte van ruim 60 hectare. In de Kaliwaal wordt baggerspecie veilig opgeslagen in een natuurlijk depot. De Kaliwaal is uniek in Nederland omdat dit het enige depot is dat in directe verbinding staat met een rivier. Het voormalige zandwingat heeft op de bodem een dichte sliblaag die zorgt voor afsluiting, zodat verontreinigd slib duurzaam kan worden opgeslagen. Opslaan is op dit moment de beste oplossing voor zulk materiaal. Schoonmaken of hergebruiken is vooralsnog niet haalbaar. Als de zandwinput straks vol wordt deze ook van boven afgedekt met klei.

Uiteindelijk zal de inrichting bestaan uit een Waaier van Geulen, een vlechtwerk van geulen waar water en natuur volledig hun gang kunnen gaan. Langs de nevengeul, die al voor een groot gedeelte is aangelegd, heeft zich reeds fraaie riviernatuur ontwikkeld. Bezoekers kunnen nu al genieten van een divers landschap dankzij deze stromende nevengeul en de begrazing met kuddes Koniks en Rode Geuzen.

De Kaliwaal en de geulen in de Leeuwense Waard staan bloot aan de dynamiek van de rivier. Strangen kunnen droogvallen of bij hoge stroomsnelheden uitslijten. Deze dynamiek heeft grote invloed op het landschap en ook op de macrofauna. Dat zijn de met het oog waarneembare ongewervelde waterdieren, zoals kokerjuffers, waterkevers, wantsen, bloedzuigers, kreeftachtigen, muggenlarven enz. welke al sinds 1995 worden gemonitord. Dit leidt tot algemene kennisontwikkeling met betrekking tot ecologisch rivierbeheer. Deze kennis kan gebruikt worden bij optimalisering van natuurlijke inrichting van uiterwaarden en geulen.

Wat brengt de toekomst?

De veldlessen zorgen er voor dat jaarlijks veel kinderen en volwassenen een positieve ervaring hebben in de riviernatuur. De dynamiek van de rivier en de grazende kuddes zorgen voor ruige struinnatuur, spannend en uitdagend. Uit de enthousiaste reacties bij uitnodiging, uit de jarenlange trouwe deelname en de verslagen en foto's op de schoolwebsites, blijkt dat de veldlessen door de scholen zeer gewaardeerd worden.

Voor de kinderen zijn het buitenplezier en het natuuravontuur het belangrijkste. Naar de begeleidende ouders toe blijken de veldlessen duidelijk een communicatieve rol te vervullen: over wat er precies gebeurt in de Kaliwaal natuurlijk, maar ook over waterkwaliteit van het rivierwater, over rivierveiligheid, en hoe het zit met die kuddes wilde paarden en runderen. Steeds nieuwe verhalen klinken rondom de rivier, de actualiteit brengt de steur, de wolf, klimaatverandering of de film Holland Natuur in de Delta als gespreksonderwerp.

Riviernatuur als voorbeeld

De rivieren met hun uiterwaarden vormen een groene ruggengraat, met veel ruimte voor natuurlijke processen. Daarmee laat het rivierengebied echte, samenhangende natuur zien. In de Leeuwense uiterwaarden leveren de natuurlijke begroeiing, de wisselende waterstanden en de wilde kuddes een echte wilderniservaring. Dit trekt volop bezoekers. Allemaal mensen die van de riviernatuur komen genieten. Vaak weten ze die te vinden, doordat hun kinderen via de veldlessen als eerste de weg vonden naar dit unieke gebied.

December 2015
Caroline van der Mark,
ARK Natuurontwikkeling
06 3071 6333